

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1898, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884, dels ock om tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, äfvensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 22 januari 1898 till Riksdagen aflåten proposition (n:o 29) har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan införda förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Förslag**(Lagens nuvarande lydelse.)**

till

lag om ändrad lydelse af vissa
paragrafer i grufvestadgan
den 16 maj 1884.

Med upphäfvande af nådiga kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889 förordnas, att nedannämnda paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 skola erhålla följande ändrade lydelse:

(Kongl. Maj:ts förslag.)

(Lagens nuvarande lydelse.)

3 §.

1 mom. Å område, beläget på mindre afstånd än två hundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, der den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, vare inmutning ej tillåten, utan tillstånd af såväl egaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården som den, hvilken dertill har nyttjanderätt; dock att inom utmål befintliga byggnader, hvilka erfordras för grufdriften, ej må utgöra hinder för inmutning.

Inmutning må ej ske å kyrkogård eller begravningsplats, ej heller, utan tillstånd af vederbörande myndighet eller styrelse, å område på mindre afstånd än trettio meter från sådan jernväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik.

2 mom. Inmutning vare ock förbjuden å förut inmutadt område samt å utmål, så länge rättigheten till området eller utmålet blifvit behörigen försvarad.

5 §.

Öfver inkommen ansökning om mutsedel skall bergmästaren ofördröjligen och senast trettio dagar efter mottagandet meddela skriftligt beslut. Finner bergmästaren nödigt infordra ytterligare upplysning i afseende å arten af den angifna mineralanledningen, inmutningspunktens läge eller annan för mutsedelns utfärdande erforderlig omständighet,

3 §.

1 mom. Å område — — — —
 (lika med förslaget) — — — —
 — — — — — — — — — —
 — — har nyttjanderätt.

Ej heller må inmutning ske å kyrkogård eller begravningsplats eller, utan tillstånd — — — —
 (lika med förslaget) — — — —
 — — — — — — — — allmän trafik.

2 mom. lika med förslaget.

5 §.

Öfver inkommen — — — —
 (lika med förslaget) — — — —
 — — — — — — — — — —

(Kongl. Maj:ts förslag.)

ege han förelägga sökanden att dermed inkomma inom viss lämplig tid, räknad från den dag beslutet gafs, och vare, i händelse den tid försittes, den då gjorda ansökningen förfallen, hvilken påföljd bör i beslutet intagas. Finnes åter af de inkomna handlingarna eller efter infordrad upplysning, att mineralanledningen icke utgör föremål för inmutning enligt 1 §, eller att sådant hinder uppenbarligen möter, som i 3 § sägs, varde ansökningen afslagen.

8 §.

Inom det inmutade området eller utmålet eger inmutaren uteslutande rätt att, med de vilkor och inskränningar denna stadga innehåller, bearbeta och tillgodogöra sig såväl den inmutade mineralfyndigheten som äfven andra inmutningsbara mineral, hvilka derstädes förekomma.

Öfriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet må äfven af inmutaren brytas, i den mån sådant är erforderligt för grufarbetets ändamålsenliga drifvande, och ege inmutaren deraf använda hvad för grufdriftens ändamål behöfves. Hvad sålunda icke användes må inmutaren ock behålla, så framt det icke af jordegaren mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfordringskostnader afhemtas, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Vesterbot-

(Lagens nuvarande lydelse.)

— — — — —
 — — — eller att sådant hinder möter, som i 3 § sägs, varde ansökningen afslagen.

8 §.

Inom det — — — — —
 (lika med förslaget.) — — — — —
 — — — — — förekomma.

Öfriga mineraliska — — — — —
 (lika med förslaget.) — — — — —

(Kongl. Maj:ts förslag.)

(Lagens nuvarande lydelse.)

tens, Jemtlands eller Vesternorrlands län, inom ett år, men eljest inom sextio dagar efter tillsägelse. Jordegarens rätt i detta afseende utöfvas å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, af kronoåboen eller boställsinnehafvaren.

Uppstår tvist om beloppet af den godtgörelse, hvarom nu är sagdt, gånge med bestämmandet deraf såsom i 12 § stadgas, dock att, der skiljemän anlitas, parterne skola stånda hvar sina kostnader och gällda hvardera halfva kostnaden för skiljemännens sammanträde; och varde tiden för afhemtandet räknad från det att godtgörelsens belopp blifvit af skiljemän eller, der sådana ej anlitas, af första domstol bestämdt.

11 §.

Sedan mutsedel blifvit utfärdad, eger inmutaren att inom det inmutade området, innefattande en omkrets med ett hundra meters afstånd från inmutningspunkten, anställa sådant försöksarbete, som erfordras till fyndighetens undersökning och blottande, äfvensom att begagna eller anlägga väg till stället; dock att hvad i 3 § är stadgadt om hinder emot inmutning äfven gäller i fråga om försöksarbete, så framt hindret förefans då mutsedeln utfärdades.

— — — — — afhemtas inom sextio dagar efter tillsägelse. Jordegarens rätt i detta afseende utöfvas å kronojord af jordens innehafvare.

11 §.

Sedan mutsedel — — — — —
(lika med förslaget.) — — — — —
— — — — —

(Kongl. Maj:ts förslag.)

För den mark inmutaren sålunda begagnar skall han gifva innehafvaren af jorden, så länge försöksarbetet fortgår, full ersättning i årlig afgift, som för hvarje år förskottsvis betalas.

I händelse anläggningen öfvergifves, innan utmål därför varder lagdt, vare inmutaren jemväl skyldig att ersätta jordegaren eller den, som i hans ställe är berättigad till sådan godtgörelse, all skada, som marken genom försöksarbetet för framtiden kan hafva tagit; och ansvare inmutaren under tiden, till dess denna ersättning blifvit erlagd, för fulla beloppet af den årliga afgiften för markens begagnande.

Skada och intrång, som af försöksarbetet förorsakas och hvarom ej förut i denna paragraf är stadgadt, vare inmutaren ock skyldig att ersätta.

13 §.

1 mom. Minst fjorton dagar innan något arbete å det inmutade området börjas skall inmutaren, vid inmutningsrättens förlust och skyldighet att för all genom arbetet förorsakad skada ansvara såsom för åverkan, lemna bestyrkt afskrift af mutsedeln till så väl det inmutade områdets egare som den, hvilken det med nyttjanderätt innehar och brukar; och gälle om sättet för sådant delgifvande hvad om delgifvande af stämning är stadgadt;

(Lagens nuvarande lydelse.)

— — — — —
— — — för markens begagnande.

13 §.

1 mom. Minst fjorton — — —
(lika med förslaget.) — — —

— — den, hvilken nyttjanderätt
dertill innehar; och gälle — — —
(lika med förslaget) — — —

(Kongl. Maj:ts förslag.)

dock må, der jorden eges eller innehafves och brukas af enskild person, som är frånvarande och låter egendomen af annan förvaltas, afskriften lemnas till förvaltaren.

2 mom. Inmutaren åligger derjemte, innan något arbete å det inmutade området börjas, att ställa pant eller borgen för all den ersättning, hvartill inmutaren enligt 11 § är förbunden. Denna säkerhet skall vara af öfverexekutor godkänd, der den icke ändock af jordegaren och nyttjanderättsinnehafvaren antages. Försummar inmutare att ställa sådan säkerhet, ege utmätningsmannen i orten, då han derom anlitas, inställa arbetet, till dess säkerhet, som finnes antaglig, blifvit anskaffad.

14 §.

Sist åtta månader från mutsedelns utfärdande eller, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Vesterbottens, Jemtlands eller Vesternorrlands län, sist ett år från samma tid, skall inmutaren vid inmutningsrättens förlust, hafva börjat arbetet, der ej i anledning af yppad tvist sådant hinder härför mött, hvars undanrödjande icke berott af inmutaren.

Om den vidare skyldighet att bearbeta fyndigheten, som inmutaren åligger, är i 21 och 39 §§ stadgad.

(Lagens nuvarande lydelse.)

— — eges eller innehafves af enskild person — (lika med förslaget.)

— — — — — förvaltaren.

2 mom. Inmutaren åligger derjemte, innan något arbete å det inmutade området börjas, att ställa pant eller borgen för den årliga afgift eller framtida ersättning, hvartill — — (lika med förslaget.)

— — — — — anskaffad.

14 §.

Sist åtta månader från mutsedelns utfärdande skall inmutaren, vid — — (lika med förslaget) — — — — — stadgad.

(Kongl. Maj:ts förslag.)

2 mom. Kostnaden för utmålsförrättningen skall gäldas af grufvegaren; och vare sökanden pliktig att, der bergmästaren det fordrar, denna kostnad inom förelagd tid förskjuta, vid äfventyr, om den tid försittes, att ansökningen icke anses hafva inkommit tidigare, än förskottet sedermera erlägges, hvilken påföljd bör i föreläggandet intagas.

24 §.

Uteblifver sökanden från förrättningen, varde den instäld; och ankomme dess företagande sedermera på ny anmälan inom den tid från mutsedels utfärdande, som i 21 § sägs. Men ej må annan parts eller allmänt ombuds uteblifvande hindra förrättningens fortgång, der den blifvit så delgifven och kungjord, som i 23 § är sagdt.

31 §.

Den lösen, grufvegaren enligt 30 § bör erlägga för mark, som till honom afträdes, skall bestämmas vid utmålsläggningen. Sämjas ej parterne om beloppet, varde det af förrättningsmannen och gode männen bestämdt efter uppskattning af marken till det värde, annan mark af enahanda beskaffenhet och godhet i orten högst gäller, med beräkning att jordegaren ansvarar för räntor och utskylder af jorden.

Lösesumman skall å sådan krono-

(Lagens nuvarande lydelse.)

24 §.

Uteblifver — — (lika med förslaget) — — — på ny anmälan.
Men ej må — — (lika med förslaget) — — — är sagdt.

31 §.

Den lösen — — (lika med förslaget) — — — — — — — — — — — — — —

(Kongl. Maj:ts förslag.)

jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, grufveskogar derunder inbegripne, tillfalla innehafvaren af besittningsrätten, men eljest jordegaren, mot förbindelse för denne, om jorden är åt annan till nyttjande upplåten, att hålla innehafvaren skadeslös för den förlust, som genom mistningen af marken honom tillskyndas.

Är marken intecknad, och hafva inteckningshafvarne ej medgifvit jordegaren rätt att lyfta lösesumman, varde beloppet nedsatt hos Konungens befallningshafvande, som har att fördela detsamma i den ordning, som för fördelning af köpeskilling för utmätningsvis såld fast egendom är stadgad; och må äfven i andra fall grufegaren, om han det hellre vill, nedsätta lösesumman hos Konungens befallningshafvande, som, på anmälan, håller densamma vederbörande tillhanda.

Betalning eller nedsättning af lösesumman jemte ränta derå från den dag, utmålsförrättningen blifvit afslutad, skall fullgöras inom nittio dagar derefter, vid påföljd, om det försummas, att grufegaren förverkat utmålet och sin på mutsedeln grundade rätt.

39 §.

Grufarbetet inom hvarje inmutadt område eller utmål, vare sig rätt dertill före eller efter denna stadgas utfärdande förvärfvats, skall

(Lagens nuvarande lydelse.)

— — — — —
den dag, beloppet blifvit af förrättningsmannen och gode männen bestämdt, skall fullgöras — — —
— — (lika med förslaget) — —
— — rätt.

39 §.

Grufarbetet — — (lika med förslaget) — — — — —
— — — — —
— — — af tio kubikmeter; egande

(Kongl. Maj:ts förslag.)

bedrifvas i den omfattning, att för hvarje kalenderår verkställes minst så mycket grufve- eller grufvebyggnadsarbete, att värdet deraf motsvarar kostnaden för bergsprängning i grufvan af tio kubikmeter i fast klyft eller, räknadt i upplagdt berg, aderton kubikmeter; egande dock grufvegaren, om han hellre vill, att under ett år fullgöra arbetsskyldigheten för flere, högst fyra derefter närmast följande arbetsår, så framt anmälan derom hos bergmästaren göres inom utgången af det år, hvarunder arbetet verkställes.

För ny inmutning beräknas första arbetsåret från den 1 januari året efter det, då mutsedeln utfärdades, der ej i följd af tvist för arbetet mött hinder, hvars undanrödjande icke af inmutaren berott, i hvilket fall arbetsåret räknas från den 1 januari året efter det, då hindret upphört.

Arbete, hvarom i denna paragraf sägs, skall afse verklig grufdrift eller eljest vara af beskaffenhet, att det kan lända grufanläggningen till nytta.

44 §.

Önkar grufvegare längre tids hylostand än bergmästaren enligt 42 § kan medgifva, söka då förlängning derå hos bergöfverstyrelsen, som, då särskilda omständigheter dertill

Bih. till Riksd. Prot. 1898. 4 Saml. 2 Afd. 4 Häft.

(Lagens nuvarande lydelse.)

dock — — (lika med förslaget) —
 — — — — —
 — — till nytta.

44 §.

Önkar grufvegare — — (lika med förslaget) — — — — —
 — — — — —
 — — å kronojord innehafvaren till ansökning lemnat bifall, — — (lika

(Kongl. Majts förslag.)

föranleda samt jordegaren eller å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, kronoåboen eller boställsinnehafvaren till ansöknin- gen lemnat bifall, må ega att för- länga hviloståndstiden under ytter- ligare högst fyra arbetsår.

61 §.

Då två eller flere personer i samma grufvörelse deltaga, åligger det delegarne att för grufvans för- valtning årligen utse en grufföre- ståndare, som har att vid stadgad påföljd iakttaga hvad om ordnin- gen för grufdrift i denna stadga bestämmes. Grufföreståndare kan endast den vara, som är svensk undersåte och i riket bosatt.

Val af grufföreståndare skall an- mälans hos bergmästaren. Sker ej sådan anmälan eller har obehörig person till grufföreståndare utsetts, är hvarje delegare ansvarig såsom vore han grufvans föreståndare.

65 §.

Underlåter delegare att betala tillskott, som blifvit å stämma be- slutadt eller af grufföreståndaren enligt 62 § infordradt, och har han, sedan den för beloppets erläggande utsatta tid gått till ända, bevisligen blifvit om betalningens fullgörande erinrad, men icke inom sextio da-

(Lagens nuvarande lydelse.)

med förslaget) — — — — —
— — — — —
— — arbetsår.

61 §.

Då två — — (lika med förslaget)
— — — — —
— — stadga bestämmes.

Val af grufföreståndare skall an- mälans hos bergmästaren. Sker ej sådan anmälan, är hvarje delegare ansvarig såsom vore han grufvans föreståndare.

65 §.

Underlåter delegare — — (lika med förslaget) — — — — —
— — — — —
— — dess tillhörigheter; njute dock ersättning för sin andel i gruf- van tillhörande hemmanslägenheter och annan jordegendom; och vare han för tillskottets betalande fri.

(Kongl. Maj:ts förslag.)**(Lagens nuvarande lydelse.)**

gar efter mottagandet af sådan erinran tillskottet erlagt, hafve han till öfrige delegare förverkat sin lott i grufvan och dess tillhörigheter; dock att, om grufvan är belägen å sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, jordegarens lott, ändå att inbetalning ej fullgjorts inom sextio dagar sedan erinran hos Konungens befallningshafvande skett, ej må anses förverkad, der tillskottet jemte ränta derå efter sex för hundra från nyssnämnda tids utgång inbetalas sist ett år derefter.

Har delegare efter ty nu är sagdt förverkat sin lott i grufva, njute han ersättning för sin andal i grufvan tillhörande hemmanslägenheter och annan jordegendom; och vare han för tillskottets betalande fri.

68 §.

Utländing må icke i riket inmuta mineralfyndighet; ej heller ege han, med mindre än att Konungen funnit skäligt dertill lemna bifall, förvärfva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufdrift; och skall förty det försöks- eller grufarbete, som utländing utan sådant medgifvande kan komma att företaga eller företaga låta, vara utan verkan till bevarande af hans eller annans rätt i hit hänförligt afseende; dock att hvad sålunda

68 §.

Utländing må icke i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufdrift, med mindre än att, på hans särskilda ansökning att få å fyndigheten eller grufvägenheten arbete anställa och fullfölja, Konungen funnit skäligt dertill lemna bifall; och skall förty det försöks- eller grufarbete, som utländing utan sådant medgifvande kan komma att företaga eller företaga låta, vara utan all verkan till bevarande af hans rätt i hit hän-

(Kongl. Maj:ts förslag.)

blifvit stadgadt icke eger tillämplighet i fråga om fyndighet eller grufvägenhet, som på grund af äldre, behörigen förvärfvad rättighet af utlänning innehafves.

(Lagens nuvarande lydelse.)

förligt afseende; dock att — — (lika med förslaget) — — — innehafves.

I mutsedel, som på begäran af utlänning kan varda honom meddelad, skall intagas det förbehåll, att hans rättighet att med arbete belägga och sig tillgodogöra den angifna fyndigheten är beroende på Konungens tillstånd att samma fyndighet bearbeta; kommande, der han inom tre månader från mutsedelns utfärdande ingifver ansöknings om vinnande af sådant tillstånd och detsamma honom medgifves, den tid, inom hvilken arbetet å den inmutade fyndigheten enligt 14 § skall vara börjadt, att räknas från den dag, tillståndet blifvit honom beviljadt, samt första arbetsåret att inträda den 1 påföljande januari.

Har någon, förr än denna lag trädte i kraft, förvärfvat besittningsrätt till kronojord, skola i fråga om befogenhet för honom att njuta jordegarens rätt hittills gällande föreskrifter tillämpas; och skall denna lag i hvad den afser 17 §, 22 § 1 mom. och 65 § grufvestadgan ej ega tillämpning emot den, som före dess trädande i kraft gjort ansökan om inmutning och

(Kongl. Maj:ts förslag.)**(Lagens nuvarande lydelse.)**

ej varit underkastad det förbehåll, hvarom i kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889 är sagdt. Har inmutning erhållits under sådant förbehåll, må utmål ej utan Konungens tillstånd läggas tidigare än två år från det denna lag trädt i kraft; och vare inmutaren ej skyldig att förr än inom samma tids utgång fullgöra hvad honom enligt 21 § åligger.

Vidare har Kongl. Maj:t i proposition (n:o 30) af samma dag, den 22 januari 1898, med åberopande af propositionen närlagdt statsrådsprotokoll öfver civilärenden, föreslagit Riksdagen att, derest det i ofvannämnda proposition för Riksdagen framlagda förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 blefve i hvad det afsåge 17, 22 och 65 §§ grufvestadgan till lag upphöjdt, medgifva, att Kongl. Maj:t tills vidare skulle ega, i den ordning, som af Kongl. Maj:t närmare bestämdes,

dels att åt svenske män, mot årlig afgift och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t faststälde, under en tid för hvarje gång af högst trettio år upplåta begagnandet af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, med rätt derjemte för den, som erhållit upplåtelsen, att vid upplåtelse tidens utgång ega företräde till jordegareandelens öfvertagande äfven för en förnyad upplåtelse tid, derest sådan ifrågakomme;

dels ock att, om icke någon finnes, som ville och kunde öfvertaga begagnandet af jordegareandelen, efter omständigheterna i hvarje särskildt fall antingen vidtaga erforderliga åtgärder för bevarande åt kronan af jordegareandelen eller ock låta rätten till densamma förfalla.

Till det vid förstnämnda proposition fogade statsrådsprotokoll öfver civilärenden den 12 november 1897 har föredragande departementschefen till en början erinrat, hurusom med föranledande af Riksdagens skrifvelse den 15 maj 1889, deruti Riksdagen anhållit att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida det kunde lända till fördel för kronan

att å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, kronan tillerkändes rätt att till hälften med inmutaren deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten, utfärdats kongl. kungörelsen den 19 augusti 1889, hvarigenom — i syfte att åt en blifvande lagändring bereda större verksamhet — förordnats, att i mutsedel, som på grund af senare gjord ansökan utfärdades å fyndighet belägen å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, förbehåll skulle göras om skyldighet för inmutaren att underkasta sig blifvande nya bestämmelser om kronans rätt att deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten, samt att, när inmutning under sådant förbehåll erhållits, utmål tills vidare icke finge anvisas. Tillika hade kammarkollegium och kommerskollegium af Kongl. Maj:t anbefalts att utlåta sig öfver innehållet i Riksdagens skrifvelse, i följd hvaraf, sedan yttranden infordrats från Kongl. Maj:ts befallningshafvande i alla län äfvensom från samtliga bergmästare, gemensamt utlåtande den 17 december 1890 af nämnda kollegier afgifvits.

Redan dessförinnan hade emellertid Riksdagen inkommit med en ny, den 20 maj 1890 dagtecknad framställning i ämnet, deruti Riksdagen anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i grufvestadgan, att malm och andra mineralfyndigheter, hvilka efter ändringens fastställande blefve upptäckta å kronojord, som ej vore under ständig besittningsrätt upplåten, måtte på det för staten gagneligaste sätt kunna disponeras.

Vid föredragning den 20 juni 1890 af Riksdagens sistberörda skrifvelse hade Kongl. Maj:t anbefalt kommerskollegium att, sedan vederbörande föredragande af bergsärenden i samråd med utsedde komiterade utarbetat förslag till lagbestämmelser i det syfte, som Riksdagen i dess skrifvelse angifvit, och i sammanhang dermed jemväl tagit i öfvervägande, huruvida derutöfver erfarenheten kunde anses hafva gifvit vid handen att grufvestadgan äfven i andra afseenden kunde tarfva förändring, och i sådant fall dertill afgifvit förslag, samt brukssocietetens fullmäktige i jernkontoret lemnats tillfälle afgifva yttrande öfver de upprättade förslagen, till Kongl. Maj:t inkomma med utlåtande i ämnet.

Sedan, jemlikt den sålunda meddelade föreskriften, föredraganden af bergsärenden i kommerskollegium afgifvit betänkande med förslag till ändring af vissa paragrafer i grufvestadgan, vid hvilket betänkande fogats dels af de komiterades flertal afgifvet särskildt betänkande med

förslag till förändrad grufvestadga, dels ock af en bland de komiterade afgifvet särskildt yttrande med förslag till förändrad lydelse i vissa delar af grufvestadgan, samt derefter ej mindre bruks societetens fullmäktige i jernkontoret afgifvit utlåtande med förslag till ändrad grufvestadga än äfven samtliga bergmästare äfvensom Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesternorrlands och Norrbottens län inkommit med yttranden, hade kollegium den 15 juni 1893 utlåtit sig i ämnet genom då beslutadt betänkande med förslag till ändring af vissa paragrafer i grufvestadgan.

Sedan Kongl. Maj:t den 8 derpå följande september förordnat, att högsta domstolens yttrande skulle inhemtas öfver de föreslagna ändringarna i grufvestadgan, hade högsta domstolen afgifvit sådant yttrande den 11 januari 1894, hvarefter ärendet den 9 mars samma år föredragits inför Kongl. Maj:t.

Beträffande de olika förslag, som sålunda framkommit till lösande af förevarande fråga, nemligen huru staten skulle erhålla del i de med grufbrytningen å kronojord förenade fördelar, har departementschefen erinrat, att det icke uti något förslag förutsatts, att staten skulle återtaga jordegareandelen för att begagna denna i fullständig likhet med en enskild jordegare, men att det deremot föreslagits dels att inmutningsrätten å kronojord skulle upphävas, i hvilket fall rättighet att å sådan jord eftersöka och bearbeta mineralfyndigheter skulle göras beroende af särskildt tillstånd (koncessionssystemet), dels ock att, med bibehållande af inmutningsrätten å kronojord, antingen inmutaren skulle såsom hittills tillgodonjuta jordegareandelen, men mot skyldighet att därför till kronan erlägga en enligt lagbestämda grunder beräknad afgäld (afgäldssystemet), eller ock kronan skulle tillgodogöra sig jordegareandelen genom att, emot en på aftal beroende afgift, upplåta sin lott till inmutaren eller annan (arrendesystemet).

Efter redogörelse för koncessionssystemets olägenheter hade vid ärendets föredragning den 9 mars 1894 dåvarande departementschefen, statsrådet Groll, beträffande afgälds- och arrendesystemet, yttrat följande:

»De förslag, som hvila på bibehållande af inmutningsrätten å kronojord, gå antingen ut derpå, att inmutaren skall såsom hittills tillgodonjuta jordegareandelen, men med förbindelse att såsom godtgörelse för denna förmån till kronan utgifva en enligt lagbestämda grunder beräknad afgäld, eller ock derpå, att inmutarens lott skall liksom på enskild jord inskränkas till hälften i grufvan och kronan tillgodogöra sig jordegareandelen genom att emot en på aftal beroende afgift upplåta sin lott till inmutaren eller annan. Den förra anordningen kan med en

kort, om också ej aldeles träffande benämning kallas afgäldssystemet, den senare åter arrendesystemet.»

»Afgäldssystemets olika förgreningar skilja sig från hvarandra med afseende på grunderna för afgäldens beräkning och sättet för dess utgörande. Närmast till hands skulle det måhända ligga att låta afgälden utgå i en viss bråkdel af den brutna malmen eller af dess värde, d. v. s. af grufvans bruttoafkastning. Det är emellertid uppenbart att en på något dylikt sätt beräknad afgäld antingen måste göras synnerligen låg eller ock komme att i många fall verka tryckande och till och med aldeles hindra grufdriften. I följd af de på flere orsaker beroende olikheterna mellan särskilda fyndigheter, är det nemligen omöjligt att uppställa en allmänt gällande regel för förhållandet mellan bruttoafkastningen och nettobehållningen, af hvilken senares storlek grufvans förmåga att bära en afgäld tydligen bestämmes. Ville man fastställa afgälden till ett visst belopp för hvarje ton bruten malm, skulle man vid utsättande af detta belopp, för att kunna träffa det rätta, behöfva ytterligare ett allmängiltigt antagande, nemligen om malmens värde. Såväl brukssocietetens fullmäktige i jernkontoret som kommerskollegium hafva också i sina till afgäldssystemet hänförliga förslag förordat afgäldens beräkning i förhållande till grufvans nettoafkastning.»

»Det af nämnde fullmäktige afgifna förslaget bestämmer endast till sitt maximum den bråkdel af inkomsten, som skall utgöras i afgäld. Enligt detsamma eger nemligen Konungen för fem år i sänder, efter förslag af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvar för sitt län, fastställa afgäldens procenttal, hvilket dock ej kan öfverstiga tio. Härigenom är sålunda möjlighet beredd att lämpa afgälden efter förhållandena. Å andra sidan är emellertid nämnda proportionerliga afgäld förenad med en fix afgift, som verkar såsom ett afgäldsminimum, i det nemligen för hvarje inmutadt område eller utmål skall erläggas en årlig afgift af 50 kronor, hvarför dock afdrag får göras från den proportionerliga afgälden. Såsom skäl för den fixa afgiften har anförts, bland annat, att den proportionerliga afgälden ensam icke skulle bereda staten tillräcklig säkerhet för åttjutandet af en skälig godtgörelse för jordegareandelen, helst som inmutaren kunde känna sig frestad att, med begagnande af de utvägar, som grufvestadgan i sådant afseende erbjöde, så länge som möjligt dröja med fyndighetens bearbetande.»

»Kommerskollegium åter framhåller med styrka att intresset för uppletande af förut okända fyndigheter måste minskas derigenom, att innehafvare af inmutadt område eller utmål å kronans mark åläggas en

årlig extra afgift af 50 kronor. I många fall skulle nemligen för upptäckarne, hvilka oftast tillhörde den obemedlade delen af befolkningen, vara svårt eller omöjligt att genom erläggande af en sådan afgift bevara sina inmutningar vid gällande kraft, till dess personer, villiga att gifva förlag, hunnit uppsökas och kunnat åtminstone i någon mån övertyga sig om fyndigheternas värde, oafsedt att en ökning i improduktiva utgifter af 50 kronor för år för hvarje inmutadt område eller utmål under den långa tid, som ej sällan erfordrades för att åvägbringa ett lönande arbete, säkerligen icke skulle främja hågen att uppsöka nya fyndigheter och att nedlägga försöksarbets- och andra undersökningskostnader. Kollegium förklarar sig ej heller kunna biträda brukssocietetens fullmäktiges förslag om den proportionerliga afgälden. Förr än afkastningen af ett grufföretag öfverstege skälig ränta å det nedlagda kapitalet, hade inmutaren ingen särskild fördel deraf, att staten till honom afstått sin jordegareandel. Tvärtom skulle, i samma mån som afkastningen blefve mindre, det för honom hafva varit bättre, om jordegaren deltagit i arbetet och bidragit till kostnaderna. Det föresloges därför att afgälden skulle beräknas endast å den del af nettobehållningen, som återstode efter afdrag af ränta å det nedlagda kapitalet, hvilken ränta med hänsyn till den stora risk, som vanligen vore med grufföretag förbunden, ej borde bestämmas lägre än till 6 procent. Men när ett sådant afdrag egt rum, kunde också afgälden sättas till en så mycket större andel af öfverskottet, till och med till 25 å 30 procent deraf. Kollegium stannar vid 25 procent.»

»Emot afgäldssystemet i det hela, och således äfven emot de af brukssocietetens fullmäktige och af kommerskollegium föreslagna tillämpningarne deraf, kan först och främst anmärkas, att derigenom endast den ena af de i Riksdagens skrivelser framhållna fördelarna af jordegareandelens återbördande åt kronan kan vinnas. Det är nemligen endast inkomst af grufrörelsen, som på ett dylikt sätt kan beredas staten, hvaremot ett ökad inflytande på grufföretagen uppenbarligen alls icke ernås. Detta har icke heller förbisetts af kommerskollegium, som emellertid ansett sig böra i första rummet förorda afgäldssystemet, under förutsättning att den hufvudsakligaste vigten icke bör läggas på statens nyss antydda inflytande. I detta fall åter kunde kollegium biträda det af föredraganden af bergsärenden framställda förslaget om utarrendering af kronans jordegareandel, ehuru detta enligt kollegii förmenande vore mindre enkelt och dess antagande förenadt med en ej ringa risk för kronan samt, vid det förhållande att troligen i de flesta fall ingen annan arrendator än inmutaren kunde erhållas,

praktiskt sedt icke egnadt att mycket bidraga till ökande af statens inflytande.»

»En annan väsentlig anmärkning mot afgäldssystemet, för så vidt afgälden skall sättas i förhållande till nettoinkomsten, kan hemtas från svårigheten att uppställa tillfyllestgörande normer för uppskattning af denna. Denna svårighet framträder både med afseende å proceduren vid uppskattningen och i fråga om grunderna för densamma.»

»Enligt brukssocietetens fullmäktiges förslag tillkommer uppskattningen de vanliga taxeringsmyndigheterna. Det kan möjligen förefalla, som om dessa lika väl kunde uppskatta inkomsten i det ena syftet som i det andra. I sjelfva verket är det dock vid bevillningstaxering och vid den här föreslagna uppskattningen fråga om helt olika saker. Anspråket på noggrannhet är vida starkare, då en tiondedel af den uppskattade inkomsten (utan afdrag för ränta) skall utgifvas, än när det blott gäller de vanliga skattebördorna, och häraf följer att den sakkunskap, som hos taxeringsmyndigheterna kan beträffande grufföretag påräknas, framstår såsom otillräcklig. Äfven ur principiell synpunkt måste det förefalla mindre riktigt att till taxeringsmyndigheterna hänvisa uppskattningen i fråga om en afgäld, som icke har karakteren af en offentlig pålaga, utan är ämnad att utgöra vederlag för öfverlåtandet af en ekonomisk förmån. Kommerskollegium har också afhållit sig från att efterlikna fullmäktiges förslag i denna del. Icke heller någon annan grund för beräkning af den afgäldspligtiga inkomsten har i kollegii förslag till lagtext anvisats, men af betänkandet framgår, att beräkningen ansetts böra ske med ledning af räkenskapsböcker, som grufdrifts-idkaren borde åläggas att föra och på anfordran tillhandahålla den myndighet, åt hvilken uppdragits att kontrollera och upp bära kronans vinstandel.»

»Tydligt torde vara, såsom äfven i högsta domstolen vid dess granskning af föreliggande förslag blifvit anmärkt, att saknande af bestämmelser om ordningen för afgörande af stridighet angående afgäldens storlek innebär en betänklig brist. Åtminstone måste det, för att förslaget ändock skall vara antagligt, förutsättas att normerna för uppskattningen äro klart och fullständigt affattade. I annat fall kan icke ens räkenskapernas upprättande efter vissa föreskrifna formulär göra till fyllest, bortsedt derifrån, att det torde vara synnerligen svårt att finna formulär, passande för alla möjliga fall.»

»De af kommerskollegium föreslagna grunderna för afgäldens beräkning hafva emellertid af samtliga i granskningen deltagande ledamöter i högsta domstolen förklarats vara alltför sväfvande för att ej

vid tillämpningen föranleda svårigheter. Det har sålunda bland annat, framhållits att årsvinstens rätta belopp vore väsentligen beroende deraf, hvilka afskrifningar och andra afdrag från årsinkomsten grufvegaren finge tillgodoräkna sig, hvarförutom det kunde vara föremål för tvekan, huruvida och på hvilket sätt vinsten för att komma i betraktande måste hafva realiserats, äfvensom att det syntes vara ännu svårare att afgöra, hvad man borde hänföra till det nedlagda kapital, å hvilket ränta finge beräknas. Fyra af högsta domstolens ledamöter hafva vid dessa anmärkningar fogat det uttalandet att, enligt deras uppfattning, de framhållna betänkligheterna icke torde bero allenast på den affattning, som kommerskollegium gifvit sitt förslag, utan att vara oskiljaktiga från hvarje tillämpning af den valda principen och sålunda icke kunna uteslutas på annat sätt än genom öfvergifvande af afgäldssystemet.»

»Emot detta system har slutligen äfven erinrats, att kronan enligt detsamma skulle sätta sig i en annan och bättre ställning än enskilde jordegare och att härigenom eftersökandet af malmfyndigheter å kronojord skulle förlamas. Helt säkert vore också i följd af de stora med grufföretag i allmänhet förenade riskerna det i många fall fördelaktigare för jordegaren att utan eget deltagande i grufvbrytningen vara tillförsäkrad äfven en måttlig del af vinsten, än att nödgas välja mellan att öfvergifva sin jordegareandel och att underkasta sig kostnaderna och öfventyret för deltagande, och ogynsammare för inmutaren att ensam på egen kostnad och risk bearbeta grufvan, äfven om han finge behålla en stor del af vinsten, än att kunna påräkna bistånd af jordegareandelens innehafvare.»

»På grund af de nu anförda skälen torde afgäldssystemet böra lemnas å sido och frågans lösning försökas på den vägen, att staten tillgodogör sig jordegareandelen genom dess öfverlåtande åt enskilde.»

»De hufvudsakliga företrädena hos detta system — arrendesystemet — synas vara: att man kan undvika att gifva kronan en i jämförelse med andra jordegare privilegierad ställning och sålunda kan förebygga att den i inmutningsrätten liggande uppmuntran till fyndigheters eftersökande och bearbetande kommer att verka mindre kraftigt å kronojord än å enskild jord; att åt staten beredes icke blott inkomst utan äfven vidgadt inflytande, eftersom möjlighet finnes att i upplåtelsevilkoren vid hvarje tillfälle upptaga de bestämmelser, som kunna finnas erforderliga; att, då afgiften bestämmes för hvarje särskildt fall, den kan bättre afpassas efter de föreliggande förhållandena och sålunda

gifva större inkomst, än möjligt vore, om den skulle genom en allmän regel så fastställas, att den icke i fråga om någon grufva blefve tryckande; samt att, af samma skäl äfven formen för och kontrollen å afgiftens utgörande kunna lämpas efter omständigheterna och i följd häraf de förut påpekade svårigheterna, hvad afgiftens beräkning angår, kunna helt och hållet eller åtminstone till största delen undanröjas.»

»Å andra sidan hafva dock emot de framställda, på arrendesystemet grundade förslagen rättats åtskilliga invändningar, som icke kunna fränkännas vikt. Det är i sjelfva verket alldeles icke lätt att finna en anordning, som tillgodoser på en gång statens och inmutarens intressen. Att inskränka sig till att utan vidare göra på staten tillämpligt det, som gäller om enskilde jordegare, låter sig nemligen icke genomföra. Hufvudanledningen härtill är att söka i det obestridliga sakförhållandet, att statens verksamhet måste försiggå i former, som i fråga om enskilde jordegare icke hafva någon motsvarighet; i sammanhang härmed står, att staten bör undvika direkt deltagande i grufföretag.»

»Den största svårighet, som för staten är med ett arrendesystem förenad, består deri, att afgörandet, huruvida staten skall begagna sin jordegareandel, medför omgång, kostnader och ett ansvar, så mycket tyngre, som fyndighetens beskaffenhet i regel näppeligen kan vara tillräckligt känd för att möjliggöra ett ens någorlunda säkert omdöme. Bortsedt från ett speciellt fall af jämförelsevis ringa praktisk vikt, är det vid utmålsläggningen, som en jordegare senast skall anmäla sig till begagnande af sin jordegareandel. Vid denna tidpunkt är det i allmänhet, enligt hvad från sakkunnigt håll intygats, för staten omöjligt att ega sådan kännedom om fyndighetens beskaffenhet, att staten kan med trygghet bestämma sig för begagnande af sin jordegareätt och åtaga sig dermed förenade skyldigheter och risker. Härmed sammanhänger att, såsom äfven framhållits, ganska stora och i många fall alldeles gagnlösa kostnader måste föranledas af de besittningar å platsen, som förutsättas för ett beslut att begagna jordegareandelen, äfvensom att uppdraget att pröfva företagens ekonomiska och tekniska möjligheter medför ett tungt moraliskt ansvar, helst som ett afrådande från deltagande i ett företag, som sedermera visar sig vara mycket lönande eller storartadt, i allmänhet kommer att synnerligen strängt bedömas; för öfrigt har det anmärkts att detta uppdrag icke lämpligen kunde åläggas hvarken bergmästarne, hvilka under den för undersökningar å marken användbara årstiden ofta icke skulle jemte sina öfriga göromål medhinna detsammes utförande och hvilkas ställning såsom opartiska

förrättningsmän derigenom skulle förryckas, eller grufingeniörerne, hvilka hade att tjenstgöra såsom bergmästarnes ställföreträdare, och som uppbure en i förhållande till det ifrågakvarande arbetet och det dermed följande ansvaret alltför knapp aflöning.»

»Till undvikande af alla dessa svårigheter skulle den utvägen kunna anvisas och har verkligen under ärendets behandling varit ifrågasatt, att staten alltid eller så godt som alltid utan någon egentlig pröfning af fyndigheten skulle anmäla sig till begagnande af jordegareandelen. Härmed är emellertid den olägenhet förknippad, att staten måste under en längre eller kortare tid deltaga i grufarbetet, innan grufvan blifvit så känd, att det definitiva beslutet om jordegareandelens begagnande eller öfvergifvande kan fattas. Kostnaden för detta deltagande kan visserligen genom åberopande af grufvestadgans 66 § nedbringas till en ganska obetydlig summa, omkring 25 kronor årligen, men det har icke utan skäl anmärkts att det skulle vara staten mindre värdigt att på detta sätt söka förmå inmutaren att nästan uteslutande på sin bekostnad och risk utföra det arbete, som förutsättes för vinnande af tillräcklig kännedom om grufvan, ett omdöme som äfven har kunnat fällas med afsende på det medel, som staten skulle anlita för att undgå fortsatt deltagande, nemligen grufflottens förverkande genom försummelse att inbetala vederbörligt bidrag till grufdriften.»

»Äfven ett i visst afseende motsatt förfaringssätt har kommit under öfvervägande, det nemligen, att staten, sedan anmälan om jordegareandelens begagnande gjorts, skulle, i stället för att inskränka sitt deltagande till det minsta möjliga, så inverka på omfattningen af undersökningarna, att fyndighetens värde så snart som möjligt kunde tillnärmelsevis beräknas och derefter jordegareandelen utarrenderas. Emot detta förslag har dock erinrats att ett sådant tillvägagående skulle innebära en afvikelse från grundsatsen att kronan ej bör omedelbart deltaga i industriella företag samt förutsätta såväl anslag som särskildt sakkunnige tjenstemän, hvarförutom derigenom skulle frammanas ett mycket stort antal okloka företag, hvilka för kronan sannolikt komme att medföra större kostnader, än som betäcktes i de fall, då gynsamma resultat ernåddes.»

»Icke mindre betänkligheter hafva anförts emot den äfven framkastade planen att 22 § i grufvestadgan skulle ändras så, att jordegaren egde rätt att begära viss tids uppskof med utmålsförrättnings företagande för att under tiden kunna — utan samarbete med inmutaren — göra behöfliga undersökningar af malmanledningens värde. Särskildt skulle nemligen härigenom, i strid mot den af ålder här i

landet omfattande åsigten, tvenne personer komma att hvar för sig och oberoende af hvardera drifva grufarbete inom samma grufområde, äfvensom utmålsläggningen och den dermed följande större vissheten i de grufvan rörande förhållandena till men för inmutaren uppskjutas en tid, som, om jordegaren skulle hafva verklig nytta af uppskofvet, måste göras ganska lång.»

»Det af komiterades flertal framlagda förslaget går i ännu en annan riktning. Enligt detsamma njuter staten för anmälan till begagnande af jordegareandelen förlängd tid intill fem år från utmålsläggningen. För att emellertid denna förläggning af inmutarens ovisshet skall så mycket som möjligt oskadliggöras och han ej föranledas att till ett minimum inskränka sina arbeten — hvarigenom hela ändamålet med förlängningen skulle i väsentlig mån förfelas — har det tillagts att, ehvad staten tidigare eller senare anmäler sig till jordegareandelens begagnande, tillträdes denna dock först vid utgången af de fem åren; härigenom blir inmutaren åtminstone för någon tid säker på att få vara ensam om arbetet och att ensam få skörda frukten af de kostnader, som han derpå nedlägger. Direkt framtvingas ett visst mått af arbete derigenom att under de fem åren dels den vanliga arbetsskyldigheten fördubblas, dels hvilostånd förbjudes, dels afgift i stället för arbete ej får erläggas.»

»Emot detta förslag hafva åtskilliga invändningar framställts. Sålunda har det sagts att desamma vore så ofördelaktigt för inmutaren, att derigenom måste i väsentlig mån minskas hågen till inmutning. Framhållits har särskildt att, enär under den första tiden af ett gruf-företags tillvaro kostnaderna i allmänhet vore störst och afkastningen minst, fördelen för inmutaren af att under den i förslaget utsatta tiden ensam tillgodogöra sig grufvan vore för liten för att uppväga risken att, å ena sidan, om företaget blefve fruktbarande, förlora hälften deri utan ersättning för ens någon del af undersökningsarbetet och att, å andra sidan, der det mislyckades, ensam få stå för förlusten. Vidare skulle bestämmelserna om fördubbling af arbetsskyldigheten och om förbud emot hvilostånd samt emot erläggande af afgift i stället för försvarsarbete afskåra inmutaren från den eljest för honom efter utmålsläggningen öppna möjligheten att med ingen eller blott en ringa utgift vinna tid att afyttra sin rätt eller skaffa sig förlagskapital. Tillika vore dessa bestämmelser otillräckliga för vinnande af det med dem åsyftade ändamålet. Äfven den fördubblade vanliga arbetsskyldigheten kunde nemligen alltför väl fullgöras på ett sådant sätt att ingen egentlig insigt om fyndigheten derigenom vunnas. Slutligen

kunde det icke anses lämpligt att staten, såsom enligt ifrågavarande förslag vore fallet, för att lättare kunna skaffa sig direkt inkomst af ett industrielt företag, tillerkände sig sjelf en privilegierad ställning och beröfvade inmutare å kronojord rättigheter, som de skulle hafva egt, om fyndigheten varit belägen å enskild mark.»

»Föredraganden af bergsärenden i kommerskollegium har å sin sida ansett lämpligaste sättet för genomförande af arrendesystemet vara att i instruktion för den eller de myndigheter, som komme att handlägga hithörande ärenden, föreskrefves, att kronans rätt till jordegareandel endast då borde begagnas, när omständigheterna otvetydigt ådagalade, icke blott att företaget vore af sådan betydelse och sådant värde, att kronan kunde för sin andel deri erhålla en afsevärd fördel, utan äfven att möjlighet funnes att beräkna en lämplig afgift för jordegareandens öfverlåtande. På sådant sätt skulle enligt föredragandens förmenande så mycket som möjligt minskas de omkostnader, risker och anspråk, hvilka syntes honom vara omöjliga för staten att helt och hållet undvika utan uppgifvande af det i Riksdagens skrifvelse angifna önskningsmålet.»

»I sjelfva verket är det också tydligt, att enligt bemälda föredragandes förslag, på sätt han sjelf äfven framhållit, de förut påpekade med arrendesystemet förenade svårigheterna icke på långt när fullständigt öfvervinnas. Det skulle sålunda jemväl enligt detta förslag blifva nödvändigt att, när inmutning skett på kronojord, anställa undersökning på platsen för bedömning af företagens beskaffenhet och utsigter. Kostnaderna härför skulle i alla de fall, då jordegareandelen funnes icke böra begagnas, vara helt och hållet förlorade. Dessutom skulle hvad förut anförts om de vanskligheter, som vore förenade med finlandet af personer, som ur alla synpunkter vore fullt lämpliga att verkställa ifrågavarande undersökningar, och om tyngden af det med desamma förenade moraliska ansvaret ega nästan alldeles oförminskad tillämpning. Vidare skulle det uppenbarligen ofta blifva omöjligt att genast efter utmålsläggningen, vid hvilken anmälan om jordegareandelens begagnande ju i regel senast måste göras, finna en arrendator och med honom träffa uppgörelse i alla erforderliga punkter. Det skulle således alltför lätt blifva för staten nödigt att under någon tid deltaga i grufdriften, för hvilket deltagande både penningemedel — särskildt äfven i anledning af skyldigheten att delvis lösa redan befintliga byggnader, redskap och förråd — och tjenstemän skulle erfordras. Å andra sidan måste, då ett arrendeafstal träffats, den föreställningen lätteligen kunna uppstå, att staten vore ansvarig för riktigheten af det resultat, hvartill de förut omtalade

undersökningarne ledt, och på grund af hvilket staten bestämt sig för begagnande af jordegareandelen och uppställt sina arrendevilkor. Äfven bortsedt härifrån vore, för så vidt icke staten inskränkte sig till att göra sin rätt gällande blott i undantagsfall, fastställandet af arrendevilkor en mycket vansklighets sak, då man icke utan att betydligt förlänga tiden för statens omedelbara deltagande kunde hoppas att erhålla ledning genom konkurrens mellan flere arrendesökande, hvilka haft tillräcklig tid att öfverväga sina anbud. För att så snart som möjligt få tillfälle att rätta till äfventyrs förelöpande felaktigheter i detta afseende skulle man nödgas göra den första arrendetiden mycket kort, hvaraf åter följden kunde befaras blifva den, att arbetet under denna första tid bedrefves på ett lamt eller eljest otillfredsställande sätt.»

»Sjelfva arten af de nu påpekade svårigheterna synes anvisa den väg, på hvilken man kan vänta att komma till en mera tillfredsställande lösning af frågan. Man bör försöka att befria staten från kostnaderna, besväret och ansvaret med de undersökningar, som erfordras för ett beslut att begagna rätten till jordegareandel, vidare äfven från nödvändigheten att under första tiden omedelbart deltaga i grufdriften samt, såvidt möjligt, från svårigheten att riktigt bestämma arrendeafgiften. Allt detta synes — utan ett betänkligt uppskjutande af utmåsläggningen eller af den tid, inom hvilken staten bör anmäla sig till begagnande af jordegareandelen — kunna vinnas genom den anordning, som jag nu går att utveckla.»

»Grundtanken i denna är att redan innan tiden för anmälan om jordegareandelens begagnande gått till ända genom infordrande af anbud utröna möjligheten att utarrendera kronans lott. Statens första åtgärd är därför att infordra arrendeanbud, och detta bör i regel ske inom kort tid efter mutsedelns utfärdande. Den tid, inom hvilken anbud skola ingifvas, sättes tillräckligt lång, för att spekulanter må hafva tillfälle dels att, såvidt möjligt, taga kännedom om den inmutade fyndighetens art och värde, dels att genom bildande af associationer eller eljest försäkra sig om nödigt kapital. Utan tvifvel måste i många fall det vara med ett ganska stort äfventyr förenadt att på ett så tidigt stadium af grufdriften ingifva anbud på öfvertagande af kronans lott. Men i betraktande deraf, att detta äfventyr dock icke är större än vid transaktioner angående inmutningsrätt, synes det med stöd af erfarenheten i afseende på sådana kunna antagas, att den enskilda företagsamheten, när grufvan kan förväntas blifva af någon större betydelse, icke skall låta sig deraf afskräckas, utan fast mera i dylika fall ett flertal anbud inkomma. Uteblifvandet af hvarje anbud

måste därför under vanliga förhållanden betraktas såsom ett ganska säkert tecken derpå, att grufvan icke förtjenar statens deltagande i grufdriften, och detta så mycket mera, som det för inmutaren uppenbarligen, när grufvan eger något värde, finnes ett ganska starkt intresse af att ensam blifva berättigad till densamma och han därför har anledning att genom ingifvande af arrendeanbud söka förekomma annans deltagande. Ingifvas åter anbud, har staten dels den fördelen, att, om en undersökning på platsen i följd af särskilda omständigheter finnes nödig eller önskelig, säkerhet finnes att få vederlag för den häraf föranledda kostnaden, dels äfven den, att en värdefull ledning erhålles för bestämmande af arrendeafgiftens storlek. Hålles möjligheten öppen att lämpa såväl grunden för afgiftens beräkning som inom vissa gränser äfven arrendetiden efter de i hvarje fall föreliggande omständigheterna och spekulanter i anbuden framträdande önsksningar, synes man icke behöfva befara, att afgiften blir alltför låg eller att genom en alltför kort arrendetid arrendatorn frestas att åsidosätta de sunda principerna för grufbrytningen; härutinnan måste äfven ett medgifvande af optionsrätt för arrendatorn att vid arrendetidens slut å nyo få öfvertaga jordegareandelen visa sig verksamt. Enär anbuden afgifvas utan stöd i en föregående, genom statens försorg verkställd undersökning, handla spekulanterna helt och hållet på eget ansvar och komma att sakna hvarje äfven skenbar grund för anspråk på att hållas skadeslösa för de misstag de begått. Staten är vidare, på grund af tidsföljden mellan arrendeaftalets uppgörande och anmälandet om jordegareandelens begagnande, icke utsatt för den risken att efter sådan anmälan under afvaktan på utarrendering under längre eller kortare tid behöfva omedelbart deltaga i grufföretaget för att måhända till sist nödgas tillgripa den med dess värdighet mindre väl öfverensstämmande utvägen att genom försummelse att inbetala tillskott förverka sin andel och derigenom befria sig från vidare förpligtelser. Man behöfver icke heller befara, att staten får utan gagn vidkännas andel i utmålskostnaden. Slutligen kan, vid utmålsläggningen, i fråga om utmålets storlek och sträckning m. m. billig hänsyn tagas till arrendatorns önsksningar, hvilket i sin mån måste bidra till att uppmuntra arrendespekulationen.»

»Skulle i enstaka fall på grund af särskilda omständigheter någon arrendator ej kunna genast erhållas, men grundad förhoppning dock finnas om lönande arbete, är det uppenbarligen icke med nämnvärd utgift för kronan förenadt att under någon tid genom deltagande i försvarsarbetet bibehålla sin rätt.»

»Hvad nu blifvit anfördt synes mig gifva ifrågavarande anordning ett bestämdt företräde framför hvarje annan tillämpning af arrendesystemet. Å andra sidan bevaras — med den obetydliga inskränkning, som jag strax skall angifva — alla de förut framhållna, med detta system förenade fördelarna: likställighet mellan kronan och andra jordegare samt således mellan inmutare å kronojord och inmutare å enskild jord; beredandet åt staten icke blott af inkomst, utan äfven af vidgadt inflytande; möjlighet att afpassa afgiften efter hvarje särskildt fall och sålunda undvika, att den antingen i en del fall blifver tryckande eller i andra fall alltför lindrig och litet gifvande; möjlighet att lämpa efter omständigheterna äfven grunden för och kontrollen å afgiftens beräkande. På grund häraf anser jag en åtgärd i den af Riksdagen angifna riktningen vara möjlig och lämplig.»

»Den nyss antydda inskränkningen har afseende på den förstnämnda bland de berörda fördelarne, eller fördelen af likställighet mellan kronan och andra jordegare. För att möjliggöra en tillfredsställande användning af arrendesystemet i dess förut omtalade form behöfvas nemligen vissa ändringar i grufvestadgan, hvilka onekligen kunna uppfattas såsom försämrande inmutarens rättsställning, om de än äro af försvinnande liten betydelse i detta afseende.»

»Först och främst måste, för att kronan må kunna i god tid efter mutsedelns utfärdande utbjuda jordegareandelen på arrende och dervid kunna utsätta tillräckligt lång tid samt efter dennas utgång hafva erforderligt rådrum före utmålsläggningen, dels den myndighet, som å kronans vägnar har att ombesörja utarrenderingen — lämpligen Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande — erhålla underrättelse derom, att inmutning skett å kronojord, dels mellan denna underrättelse och utmålsläggningen viss tid förflyta. De för åstadkommande häraf behöfliga stadgandena hafva synts kunna på det sätt sammanslås i 22 §, att utmål förklaras ej få utan Eders Kongl. Maj:ts tillstånd läggas å kronojord, der jordegareandelen tillkommer kronan, förrän två år efter det att afskrift af mutsedeln blifvit till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ingifven. Härvid må erinras, att redan enligt grufvestadgans nuvarande lydelse (i 13 §) en inmutare är skyldig att viss tid innan han börjar arbetet å inmutadt område lemna afskrift af mutsedeln till områdets egare, således, då kronan är egare, till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, äfvensom att för närvarande utmål icke behöfver sökas förrän tre år från mutsedelns utfärdande, hvilken tid, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, allmänt i dess hela utsträckning begagnas. Det kan således endast vara

i sällsynta undantagsfall, som någon verklig inskränkning eller ny börda genom det föreslagna stadgaudet åläggas inmutaren.»

»För det andra har den af föredraganden af bergsärenden framhållna faran måst undvikas, att arrendatorn af kronans lott genom försummelse att inbetala tillskott kommer densamma att enligt grufvestadgans 65 § hemfalla till öfrige delegare i grufvan; denna fara är så mycket större, som arrendatorn härvid kan handla i hemligt sammanförstånd med dessa och emot godtgörelse, som af dem utlofvats eller gifvits. Man kan visserligen hänvisa dertill, att staten, hvilken såsom egare af lotten får mottaga sådan anmaning och sådan ytterligare erinran, som i samma 65 § omtalas, följaktligen kommer i tillfälle att, innan det är för sent, själf fullgöra inbetalningen och derigenom förebygga lottens förverkande. Man får dock ej förbise, att staten för att draga fördel af denna utväg skulle nödgas både att vidkännas tillskottet utan visshet om framtida godtgörelse därför och att under någon tid, till dess ett nytt arrendeaftal kunnat träffas, omedelbart deltaga i grufdriften; det förutsättes nemligen, att den försumlige arrendatorn förverkat sin arrenderätt.»

»På grund af det anförda har det syntts nödigt att åt kronan förbehålla en särskild anståndstid, tillräckligt lång för att i regel, der grufvan har något egentligt värde, en ny arrendator må kunna erhållas. Då tillskottet skall från den vanliga anståndstidens utgång löpa med sex procent ränta, torde de olägenheter, som för öfrige delegare i grufvan må vara förknippade med uppskofvet, icke kunna anses vara betydande. Snarare skulle man kunna säga, att faran för en på aflägsnande af kronans rätt rigtad öfverenskommelse mellan arrendatorn och öfrige delegare icke är med tillräcklig visshet utesluten, eftersom ett så stort tillskott kan af dem beslutas, att hvarken staten eller någon ny arrendator vill erlægga detsamma. Häremot kan emellertid anmärkas, dels att dylika spekulationer från arrendatorns sida af flera skäl alltid måste vara i hög grad vågade, helst när det är fråga om en så kapitalstark grufegare som staten, dels att de öfrige delegarne ju äfven skola betala motsvarande tillskott och följaktligen riskera att, om den infordrade summan är för stor, förverka sina lotter redan vid utgången af den vanliga anståndstiden.»

»Till förekommande af misstag har det syntts vara gagneligt att såväl i 65 § som 22 § intaga en erinran derom, att det är Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som hvar för sitt område ega å kronans vägnar emottaga de meddelanden, som der äro i fråga. Det sätt, hvarpå denna erinran i båda de nämnda paragraferna uttryckts, torde tillräckligt förebygga den alldeles oberättigade slutsatsen, att det vore endast i dessa

fall, som Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande med afseende på dylikt vore rätte vederbörande.»

»Förutom i nämnda två paragrafer (22 och 65) torde för återtagande af kronans jordegareandel och genomförande af arrendesystemet ändring behöfva vidtagas endast i 17 §. Dels inmutare, dels vissa kronojordsinnehafvare måste nemligen fränkännas den dem enligt nuvarande affattningen tillkommande rätten till jordegareandel. Det förra kan åstadkommas genom att utesluta paragrafens sista stycke och sålunda återgifva hufvudregeln, att jordegareandelen tillkommer jordegaren, dess giltighet, det senare åter genom att i första stycket utelemna en eller två af de kategorier kronojordsinnehafvare, som der tillerkännas rätt till jordegareandel. Lika med högsta domstolen finner jag det icke böra ifrågakomma att frantaga boställsinnehafvare förevarande rättighet. Det blir sålunda allenast kronoarrendatorer, som icke vidare skola i lagrummet omförmälas. Efter denna ändring i kommerskollegii förslag, kan det med så mycket mindre skäl förordas att utesluta bestämmelsen om rätt för kronojordsinnehafvare att, om han begagnar jordegareandelen, sedermera behålla grufloten såsom sin enskilda tillhörighet.»

»Bland villkoren för jordegareandelens utarrendering kunna de flesta ej lämpligen blifva föremål för allmänt gällande bestämmelser. Af de öfriga åter äro några sådana, att de ej kräfva någon särskild redogörelse. Tvenne punkter torde emellertid böra nu omnämnas på grund af den betydelse, de i olika afseenden ega.»

»Af grundsatsen, att staten bör undvika utgifter och förpligtelser, härflytande af jordegareandelens utarrendering, följer det med nödvändighet, att en arrendator icke bör kunna vid arrendetidens slut af staten fordra ersättning för byggnader och andra anläggningar, lika litet som för utförda förarbeten eller anskaffade redskap och förråd. Man kunde då tänka sig, att han skulle få ersättning för större eller mindre del af de nämnda föremålen på det sätt, att en ny arrendator skulle vara förbunden att lösa dem. Icke heller detta kan dock medgifvas. I sådana fall, då lösesumman uppginge till ett ansenligt belopp, vore nemligen fara värdt, att genom en sådan regel konkurrensen om det nya arrendet skulle alltför mycket inskränkas och staten ställas inför det valet att antingen låta den förre arrendatorn fortsätta med nyttjandet snart sagdt på hvilka villkor som helst eller sjelf inträda i omedelbart utöfvande af grufdriften. Det ligger äfven i öppen dag, att en sådan situation skulle kunna afsigtligt framkallas. Ingen som helst rätt att fordra lösen eller ersättning bör därför tillerkännas en afträdande arren-

dator. Snarare kunde man tillförsäkra honom att, om han ej finge lösen, få vidblifva bruket af jordegareandelen under en efter omständigheterna afpassad tid, dock ej utöfver visst maximum. Detta skulle emellertid föranleda invecklade beräkningar och ofta ej lända arrendatorn till någon verklig nytta, eftersom han icke på förhand kunde säkert veta, huru det komme att gå. Det synes sålunda icke återstå något annat än att i arrendevilkoren fränkänna arrendatorn hvarje slags godtgörelse. Detta utesluter dock naturligtvis icke, att det på grund af särskilda omständigheter kan i enstaka fall finnas ändamålsenligt att i större eller mindre utsträckning tillerkänna arrendatorn rätt till ersättning, hvilken förmån då måste motsvaras af skyldighet att erlagga ett så mycket högre arrende.»

»På frågan, i hvad mån en arrendator är befogad att under sin besittningstid borttaga, förminska eller försämra en gång utförda anläggningar m. m., torde det icke vara nödigt eller lämpligt att här inlåta sig. Några allmänna normer utöfver dem, som följa dels af förhållandet till öfrige delegare, dels af grufvestadgans 48 § och 6 kapitel, låta näppeligen uppställa sig. Till de enskilda fallens egendomligheter kan endast i arrendeaftalen tagas hänsyn. Det må dock anmärkas, att saken tydligen ställer sig på annat sätt i fråga om den förste arrendatorn än med afseende på den, som till brukande öfvertager kronans lott i en redan länge bearbetad, med dyrbara anläggningar försedd grufva.»

»Emot hvad ofvan förordats, eller att byggnader och anläggningar skola vid arrendetidens slut utan ersättning hemfalla till kronan, kan den invändning lätt göras, att i följd af en sådan regel arrendatorn blifver alldeles afskräckt från alla mer än för det närmaste behovet afsedda åtgärder. Såsom redan ofvan antydts, bör en sådan tendens dock kunna öfvervinnas dels genom medgifvande af optionsrätt, dels, och framför allt, genom ett lämpligt bestämmande af arrendetiden, på det sätt nemligen, att arrendet ställes på så mycket längre tid, ju kostsammare förarbeten och anläggningar erfordras. Det bör ju till och med icke finnas något hinder därför, att den, som till en början arrenderat på kort tid, senare, när han funnit, att större arbeten äro ändamålsenliga, än han på grund af den återstående arrendetidens korthet kan vedervåga, på derom gjord framställning genast och utan afvaktan på den första arrendetidens slut erhåller förlängning af arrendet. För öfrigt är det, äfven oberoende af optionsrätten, ganska antagligt, att ombyte af arrendator endast sällan kommer att ega rum; tydligen kan i allmänhet

ingen annan bjuda så mycket för jordegareandelen som den förutvarande arrendatorn sjelf.»

»Medan det nu framställda talar därför, att arrendetiderna göras långa, kommer man ur andra synpunkter till det motsatta resultatet. Dels kan det nemligen visa sig, att arrendeafgiften bör höjas, grunden för dess beräkning ändras eller kontrollerna skärpas, dels, och framför allt, är det endast genom att utarrendera på kortare tider, som staten verkligen behåller saken i sin hand och är i tillfälle att med ej alltför långa mellantider göra sitt inflytande gällande genom att tillägga nya arrendevilkor och i öfrigt förfara efter de till äfventyrs väsentligen ändrade omständigheterna. Det gäller därför att genom väljandet af en medelväg söka förena dessa båda stridiga fordringar. Lämpligast synes i sådant hänseende vara att utsätta en, icke alltför knapp, maximitid, hvilken skäligen torde kunna antagas till trettio år, såsom i afseende å apatitfyndigheter vid nästlidna års riksdag bestämdes; första gången utarrendering sker, lär i allmänhet böra väljas en betydligt kortare tid.»

Sedan förslag ej mindre till de ändringar i 17, 22 och 65 §§ i grufvestadgan, hvilka påkallats af förslaget om återtagande af kronans jordegareandel och genomförande af arrendesystemet, än äfven till ändrad lydelse af 3, 5, 8, 11, 13, 14, 24, 31, 39, 44, 61 och 68 §§ i samma stadga äfvensom till öfvergångsstadgande föredragits, hade Kongl. Maj:t, enligt hvad nu föredragande departementschefen vidare erinrar, förenämde 9 mars 1894 genom särskilda propositioner dels inhemtat Riksdagens yttrande öfver berörda förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 dels föreslagit Riksdagen att, derest Riksdagen i hufvudsak godkände de ifrågasatta ändringarne af 17, 22 och 65 §§ i grufvestadgan, medgifva, att Kongl. Maj:t tills vidare egde i den ordning, som af Kongl. Maj:t närmare bestämdes, ej mindre att åt svenske män, mot årlig afgift och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t faststälde, under en tid för hvarje gång af högst trettio år upplåta begagnandet af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, med rätt derjemte för den, som erhållit upplåtelsen, att vid upplåtelse tidens utgång ega företräde till jordegareandelens öfvertagande äfven för en förnyad upplåtelse tid, derest sådan ifrågakomme, än äfven att, om ingen funnes, som vore villig eller kunde öfvertaga begagnandet af jordegareandelen, efter omständigheterna i hvarje särskildt fall antingen vidtaga erforderliga åtgärder för bevarande åt kronan af jordegareandelen eller ock låta rätten till densamma förfalla.

Vid behandlingen inom lagutskottet af propositionen om ändring af grufvestadgan hade utskottet tillstyrkt densamma godkännande med endast en del ändringar i vissa paragrafers ordalydelse i syfte att åstadkomma större tydlighet. Det af lagutskottet framlagda förslaget hade derefter af Första Kammaren antagits, allenast med en ändring af 13 §, dervid i votering efter den till 17 § anknutna hufvuddiskussionen för den föreslagna lydelsen afgifvits 59 röster, medan 17 varit för afslag. Andra Kammaren hade för sin del antagit endast 3, 5, 8, 11 och 13 §§. Vid votering rörande 17 § hade i denna kammare afgifvits 69 röster för den föreslagna lydelsen och 104 röster mot densamma.

Efter godkännande af ett från lagutskottet inkommet sammanjemningsförslag hade Riksdagen uti skrifvelse den 11 maj 1894 förklarar, att Riksdagen, som ansett propositionen om ändring i grufvestadgan innefatta ett ämne, derom Riksdagen egde att för sin del besluta, hade, då Riksdagen icke kunnat godkänna de af Kongl. Maj:t föreslagna bestämmelser angående kronan förbehållen jordegareandel vid inmutningar på icke disponerad kronojord och dermed sammanhängande stadganden, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition för sin del antagit lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884, innefattande denna lag ändring af 3, 5, 11 och 13 §§ i grufvestadgan.

Då Riksdagen sålunda icke godkänt de ifrågasatta ändringarna af 17, 22 och 65 §§ i grufvestadgan, och dermed den förutsättning förfallit, som legat till grund för förutnämnda proposition angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, hade Riksdagen i särskild skrifvelse nyssberörde 11 maj 1894 meddelat, att denna framställning ej heller af Riksdagen bifallits.

Beträffande ofvan omförmälda af Riksdagens båda kamrar antagna ändring af 13 § i grufvestadgan har departementschefen erinrat, hurusom enligt 1 mom. i denna § det ålåge inmutare att viss tid före arbetets påbörjande lemna afskrift af mutsedeln ej blott till det inmutade områdets egare, utan äfven till den, hvilken innehade nyttjanderätt dertill, men att uti Kongl. Maj:ts förenämnda förslag den ändring vidtagits uti nyssnämnda moment, att inmutares delgiftningsskyldighet inskränkts till aflemnande af afskrift af mutsedeln, förutom till det inmutade områdets egare, allenast till den, hvilken det med nyttjanderätt *innehade*. Vid propositionens behandling i Riksdagen hade lagutskottet, i ändamål att fullt tydligt utmärka hvad med ändringen afsåges, efter de i 13 § 1 mom. förekommande orden »det med nyttjanderätt innehar» tillagt orden »och brukar», hvarförutom motsvarande förtydligande före-

slagits jemväl på ett följande ställe i samma moment. Denna redaktionsförändring hade dock icke af Riksdagen godkänts, utan hade Riksdagen för sin del beslutit den affattning af momentet, att inmutare skulle aflemna afskrift af mutsedeln »till såväl det inmutade områdets egare som den, hvilken dertill innehar in-tecknad eller af jordegaren hos inmutaren skriftligen anmäld nyttjanderätt».

Af förhandlingarna vid Riksdagen framginge, att ändringen tillkommit i inmutarens intresse för att förhindra, att han i följd af bristande kunskap om nyttjanderättens tillvaro skulle blifva sin inmutningsrätt förlustig.

Mot det af Riksdagen antagna förslaget hade högsta domstolen, hvars yttrande deröfver Kongl. Maj:t täckts infordra, anmärkt, att den af Riksdagen antagna ändringen af 13 § 1 mom. endast ofullständigt skulle medföra dermed åsyftad förbättring, men deremot kunde för-
anleda verkliga olägenheter; och hade högsta domstolen i sådant afseende erinrat att, då en mängd egendomar, såsom kronohemman, boställen, kyrkohemman m. fl., icke vore föremål för in-teckning, skulle boställshafvare, åboer eller arrendatorer å dylika hemman, huru notorisk deras nyttjanderätt än vore, icke ega någon rätt att få afskrift af mutsedeln sig tillstald, med mindre jordegaren gjort skriftlig anmälan om nyttjanderätten, men, då förslaget icke innehölle någon föreskrift om skyldighet för jordegare att göra sådan anmälan, saknade nyttjanderättsinnehafvaren trygghet för att anmälan verkligen komme att ske, och att, då förslaget icke innefattade bestämmelser om viss tid, inom hvilken jordegaren hade att hos inmutaren göra anmälan om nyttjanderätten, sådan anmälan kunde göras så sent, att inmutaren icke hunne att delgifva afskriften af mutsedeln åt nyttjanderättsinnehafvaren å sådan tid, att inmutaren egde rätt att börja arbetet före utgången af de åtta månader, inom hvilka han enligt 14 § vore pliktig att, vid äfventyr af inmutningsrättens förlust, hafva börjat arbetet.

Då Riksdagens skrifvelse den 31 december 1894 föredragits inför Kongl. Maj:t, hade Kongl. Maj:t, på grund af hvad inom högsta domstolen blifvit anmärkt, funnit sig icke kunna godkänna det af Riksdagen antagna förslaget. Af hela det till 1894 års Riksdag framlagda förslaget hade alltså icke vunnits något resultat.

Departemenschefen meddelar vidare, att, såsom redan förut antydts, 1889 års kungörelse, hvilken, beträffande inmutningar å odisponerad kronojord, förhindrade inträdandet af alla de viktiga rättsverkningar, som enligt grufvestadgan vore fästade vid utmåsläggningen, varit afsedd att gälla blott intill dess frågan om kronans jordegareandel hun-

nit ordnas. Denna fråga hade ännu icke blifvit löst, och följaktligen hade kungörelsen, oaktadt de hinder dess bibehållande, såsom nu skett under en längre följd af år lagt i vägen för drifvande af bergshandtering särskildt inom rikets nordligaste delar, icke kunnat utan vidare uppläsfvas, då uppenbart vore, att en sådan åtgärd skulle hafva till omedelbar följd att redan på förhand omintetgöra frågans lösning i den rigtning, som i Riksdagens skrivelser angifvits.

Olägenheterna af kungörelsens bibehållande hade vid olika tillfällen påpekats såväl uti dispensansökningar hos Kongl. Maj:t af enskilde innehafvare af inmutade områden å odisponerad kronojord i Norrbottens län som ock inom Riksdagen; och hade departementschefen därför ansett det vara nödvändigt att ånyo upptaga denna fråga i hela dess vidd.

På departementschefens hemställan hade då Kongl. Maj:t genom skrifvelse den 28 maj 1897 anbefalt kommerskollegium att afgifva yttrande, huruvida vid affattande af förslag till ändring i grufvestadgan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som innefattades i förenämnda proposition till 1894 års Riksdag, någon ändring i de särskilda bestämmelserna i sagda förslag syntes vara erforderlig; och hade kommerskollegium den 5 oktober 1897 afgifvit sådant yttrande, deri kollegium anfört, bland annat, att det visserligen vore önskvärdt att ett förtydligande af 13 § grufvestadgan i det af Riksdagen afsedda syfta egde rum, men att, under förutsättning att ett fullt tillfredsställande förtydligande icke kunde åstadkommas, kollegium — på grund af hvad högsta domstolen andragit och med hänsyn till Kongl. Maj:ts dom den 15 november 1895, deruti förklarats att, då nyttjanderätt icke varit in-tecknad eller veterligen för inmutaren kunnig vid den tid, då försöksarbetet börjades, verkade inmutarens underlåtenhet att delgifva nyttjanderättsinnehafvaren mutsedeln icke till inmutningsrättens förlust — ansåge, att den lydelse, lagrummet erhållit i den kongl. propositionen, lämpligen kunde bibehållas; att kollegium uti förenämnda utlåtande af den 15 juni 1893 väl, i fråga om tillgodogörande af kronans jordegareandel, tillstyrkt ett annat tillvägagående än det, som Kongl. Maj:t uti den kongl. propositionen sedermera föreslagit, men att kollegium numera, på grund af hvad i ärendet förekommit efter det kollegium afgifvit sitt nyssnämnda utlåtande, icke hade något att erinra mot de bestämmelser rörande sättet för tillgodogörandet af kronans jordegareandel, som innefattades uti den kongl. propositionen; att mutsedlar med sådant förbehåll, som omförmäldes uti 1889 års kungörelse, utfärdats hufvudsakligen inom det norra bergmästaredistriktet; att, enligt upp-

lysning af bergmästaren i detta distrikt, mutsedlar med sådant förbehåll blifvit intill den 9 september nästlidet år utfärdade inom distriktet till följande antal, nemligen:

å nyupptäckta fyndigheter	501	mutsedlar,
å före den 19 augusti 1889 kända fyndigheter	904	»
	<hr/>	
	tillsammans	1,405 mutsedlar,

deraf 277 afsett förnyad inmutning af fyndigheter, för hvilka mutsedlar redan en eller flere gånger med nämnda förbehåll utgifvits; att bergmästaren vidare meddelat, att ansökningar om utmål för 210 inmutade fyndigheter icke kunnat af honom på grund af bestämmelsen i 1889 års kungörelse, bifallas; att klagomål öfver samma kungörelse dels i form af besvär och ansökningar, dels ock under hand såsom enskilda framställningar vid olika tillfällen försports; att de af kungörelsen orsakade missförhållanden vore af den art, att de motverkade hvad man genom inmutningsrätten velat vinna, nemligen ett ökad intresse för grufdriftens och den deraf följande odlingens befrämjande; att, enligt kollegii mening, genom upphäfvande af 1889 års kungörelse grufdriften skulle främjas och ett hinder för utvecklingen inom landets nordliga län undanrödjas, men att, derest till följd deraf, att någon ändring i grufvestadgan icke komme att vidtagas, det skulle anses lämpligt att det i kungörelsen omförmälda förbehåll bibehölles, kungörelsen åtminstone borde på det sätt ändras, att utmål kunde anvisas för fyndigheter å odisponerad kronojord, med skyldighet för utmålets egare att vara underkastad de förändrade bestämmelser i afseende å jordegareandelen i fyndigheten, som genom ny lagstiftning kunde varda gällande; samt att kollegium ville såsom sin mening uttala att vid affattande af förslag till ändring i grufvestadgan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som innefattades i Kongl. Maj:ts proposition till 1894 års Riksdag, någon ändring i de särskilda bestämmelserna i samma förslag icke syntes vara erforderlig, om ej möjligen i 13 §, äfvensom att, derest ändring af grufvestadgan i fråga om jordegareandelen i fyndigheter å icke disponerad kronojord icke skulle komma att nu vidtagas, kongl. kungörelsen den 19 augusti 1889 helst borde upphävas eller åtminstone så ändras, som kollegium föreslagit.

Slutligen yttrar departementschefen, att han med afseende å hvad sålunda i ärendet förekommit, icke funne någon anledning att frångå den ståndpunkt, som i 1894 års proposition intagits, eller att i det samma proposition bilagda förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan föreslå annan ändring, än att de af lagutskottet, på

sätt förut omförmäls, i paragrafernas ordalydelse vidtagna förtydliganden måtte vinna godkännande. I enlighet med hvad Riksdagen uttalat finge emellertid de ifrågasatta ändringarna i grufvestadgan anses vara af sådan beskaffenhet, att de borde erhålla allmän lags natur, hvadan högsta domstolens yttrande enligt 87 § regeringsformen öfver desamma syntes böra infordras; och för den händelse detta yttrande icke gäfvade anledning till annat förfarande, borde derefter till Riksdagen aflåtas kongl. proposition om godkännande af de ifrågasatta ändringarna och i sammanhang dermed aflemnas särskild kongl. proposition angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva af enahanda lydelse som den förut omförmälda propositionen i samma ämne den 9 mars 1894.

Departementschefen har därför hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes, för det ändamål 87 § regeringsformen omförmälde, inhemta högsta domstolens yttrande öfver ett vid detta protokoll fogadt förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Sedan högsta domstolens yttrande öfver sistberörda förslag inhemtats, har, enligt hvad till statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden den 22 januari 1898 meddelas, föredragande departementschefen med tillstyrkande af vissa jemkningar i berörda förslag hemställt, att förslaget måtte jemlikt § 87 regeringsformen genom proposition för Riksdagen till antagande framläggas.

I sammanhang med förenämnda kongl. propositioner har det sammansatta stats- och lagutskottet, till hvilket dessa ärenden jemte i anledning af propositionen n:o 30 inom Andra Kammaren afgifna yttranden blifvit för behandling öfverlemnade, förehaft 3 inom Andra Kammaren i ämnet väckta motioner jemte ett i anledning af motionen n:o 213 inom denna Kammare afgifvet yttrande.

I motionen n:o 155 har herr *K. Hj. Branting* anfört, att i samma mån som kännedomen om de inom vårt lands nordligaste delar förefintliga mineralrikedomar ökades, och den enskilda företagsamheten visade sig allt mera lifaktig i sträfvandena att tillgodogöra dessa derstädes blott föga anlidade naturtillgångar och dymedelst inom ifrågasvarande ödemarker, der staten vore så godt som ensam jordegare, bryta bygd och sprida kultur, desto mera oafvislig blefve fordran att utan ytterligare uppskof få slutligen afgjord den magtpåliggande frågan, huruvida, i hvilken utsträckning och på hvad sätt staten skulle begagna sig af sin jordegareandel. Vid 1897 års riksdag hade i sådant syfte väckts

två motioner, den ena förutsättande, att staten skulle fråntråda alla sina anspråk härutinnan, den andra afseende, att berörda andel skulle komma staten till godo i form af en viss »royalty», som det ålåge grufvegaren att erlægga, samt att lagutskottet måtte utarbeta och framlägga förslag till bestämmelser af sådan art. Ingendera af nämnda motioner hade emellertid lyckats tillvinna sig Riksdagens bifall, den förra så mycket mindre, som Riksdagen och de bland dess utskott, som under senast förflutna nio åren yttrat sig i ärendet, äfvensom myndigheter, som blifvit deruti hörda, omfattat åsigten, att det allmänna ej utan vederlag borde afstå sin jordegareätt. Förslaget att låta statens andel utgå såsom en afgäld på den brutna malmen hade strandat hufvudsakligen på rent formella betänkligheter hos lagutskottet. Då det dock syntes motionären uppenbart, att detta system, hvilket förordats af såväl bruks societetens fullmäktige i jernkontoret och kommerskollegium som länsstyrelserna i de nordligaste länen och bergmästaren i norra distriktet, egde afgjorda företräden framför utarrenderingen af merberörda rätt ej mindre än bestämmelser rörande viss anpart af grufvans årliga bruttoafkastning, för att icke tala om att såsom delegare direkt deltaga i grufdriften med deraf följande risker, tillåte sig motionären hemställa, att i grufvestadgan af den 16 maj 1884 vidtoges sådan ändring, att inmutare af malmfyndighet å odisponerad kronojord måtte komma i åtnjutande af kronans jordegareandel mot godtgörelse af en viss årlig afgäld, hvars storlek af Riksdagen bestämdes i samma ordning, som för bevillningar stadgadt vore.

Herr *S. J. Kardell* har i motionen n:o 172 yrkat, att Riksdagen måtte besluta, att staten skulle vid inmutning på odisponerad kronojord uttaga sin jordegareandel i form af en afgäld eller s. k. royalty, som för hvarje grufföretag särskildt bestämdes, samt att befrielse från denna afgäld måtte medgifvas inmutare åtminstone under de första fem åren.

Motionären erinrar dervid, att han i en inom Andra Kammaren förliedet år väckt motion föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till all kraft och verkan upphäfva kongl. kungörelsen rörande inmutning å kronojord af den 19 augusti 1889. Denna motion hade af båda kamrarne afslagits. Af den diskussion, som förts vid tillfället i fråga, hade enligt motionärens mening, framgått att hufvudmotivet för afslag varit, att staten borde göra sig till godo sin jordegareandel på odisponerad kronojord, och att denna frågas lösning borde föregå den nämnda författningens upphäfvande. Flera olika sätt, på hvilka staten skulle begagna sig af denna sin rätt,

hade föreslagits. Ehuru motionären för sin del icke trodde, att utvecklingen af bergsbruket i Lappmarken skulle befrämjas, vare sig att jordegareandelen uttoges på det ena eller andra sättet, ansåge sig motionären dock vid den utgång, som frågan vid förliden riksdag erhållit, böra bland de olika förslagen söka finna det, som syntes vara på en gång för kronan gagneligast och för det norrländska bergsbruket minst skadligt. Detta förslag vore otvifvelaktigt det, som ginge ut derpå, att en afgäld eller s. k. royalty åsattes malmen. Ty på samma gång som staten derigenom finge en inkomst från alla de olika bergverken, så betryggades den enskilde inmutaren mot alla de obehag och den ovisshet, som vore förenade med t. ex. arrendesystemet.

Emellertid syntes det vara omöjligt att en gång för alla bestämma, huru stor afgäld staten borde uttaga i hvarje särskildt fall, i det att fyndigheterna vore af olika värde, och det vore klart, att den ena kunde bära en större afgäld än den andra. Med hänseende dertill syntes skäl vara för handen, att afgäldens belopp bestämdes för hvarje grufföretag i förhållande till malmens värde och andra på frågan inverkan faktorer.

Äfven syntes billigheten fordra, att vissa frihetsår från ifrågasvarande afgäld beviljades inmutarena. Åsigterna om, huru många sådana borde medgifvas, vore olika; men motionären trodde sig ej begära för många, om han föresloge fem. I enstaka fall, der det vore af nöden, borde flera frihetsår kunna beviljas.

Slutligen hafva i motionen n:o 213 herrar *L. Dahlstedt* och *G. A. E. Kronlund* i anledning af Kongl. Maj:ts förenade propositioner anført, att efter motionärernas åsigt kunde befogade anmärkningar framställas mot det s. k. arrendesystemet.

Sålunda blefve det, enligt motionärernas åsigt till en början svårt eller måhända till och med omöjligt att bestämma en arrendeavgift, som utgjorde ett riktigt uttryck för en grufvas värde. Det kunde knappast behöfva erinras, att grufföretag, på grund af den nyckfullhet, med hvilken malmfyndigheter uppträdde, vore mera än andra företag förenade med risk. Våra mest kända grufvor lemnade härpå de bästa exempel. En fyndighet kunde synas lofvande i dagen och till ett visst djup, men sedermera alldeles upphöra eller förskjuta sig på sådant sätt, att brytningen icke längre med fördel kunde bedrifvas. Ett motsatt förhållande kunde ega rum, då ett utmål på djupet visade både större förekomst och rikare malm, än hvad man efter malmens blottande kunnat antaga. Ett arrende af en grufva vore därför i de flesta fall ett äfventyrsafstal,

på hvilket staten näppeligen borde inlåta sig; och på ett dylikt hade staten helt visst större utsigt att göra förlust än vinst, då det med temligen stor säkerhet syntes kunna förutsättas, att, vid den täflan i afgifvande af arrendeanbud, som det kongl. förslaget förutsatte, ingen anbudsgifvare vore hågad att lemna högre anbud, än som kunde anses betingas af det malmutbyte, han med största möjliga säkerhet kunde beräkna.

Derigenom att, såsom i Kongl. Maj:ts förslag innefattades, dispositionsrätten till grufvans hälft inskränktes till viss tid, förminskades grufbrytarens kredit och försvårades alltså anskaffandet af de medel, som erfordrades för grufhandteringens idkande i nödig omfattning. Då de grufföretag, hvilka kunde uppstå på den odisponerade kronomarken — fjellbygden — i regel anlades på aflägsna punkter i öde trakter, måste ett dylikt företag ensamt för sig bära kostnaden för de kommunikationsmedel, som af företaget betingades. På grund häraf och då såväl arbetskrafter som lifsmedel och andra förnödenheter samt byggnadsmateriel vore väsentligt fördyrade på dylika arbetsplatser, erfordrades för grufhandteringens igångsättande och fördelaktiga bedrivande betydande kapital, för hvilkas anskaffande en inskränkning i tiden för dispositionsrätten gifvetvis skulle verka hindrande.

Vid arrendets slut skulle arrendatorn icke erhålla ersättning för de arbeten för framtida brytning, som han bekostat. Detta innebure en orättvisa, som alls icke uppvägdas af den honom gifna företrädesrätten till förnyadt arrende. För en rationel grufbrytning måste dessa förarbeten ofta göras för en lång följd af år, ibland för en längre tidrymd än den i Kongl. Maj:ts proposition omförmälda maximiarrendetiden, 30 år. Följden af en dylik lagstiftning blefve helt säkert den, att arbetena under senare delen af en arrendeperiod bedrefves lamt eller inskränktes till s. k. rofbrytning.

Klart vore att den omständigheten, att arrendatorn vid blifvande afträde icke egde någon fordringsrätt för verkställda förarbeten, byggnader o. s. v., i hög grad försvårade erhållandet af nödigt driftkapital.

Ville man att kronan skulle tillgodogöra sig jordegareandelen, vore onekligen en afgäld, lagd å den i en grufva brutna malmquantiteten, rättvisare än arrende. Dock mötte stora svårigheter att redan från början bestämma afgäldens storlek. Såsom ofvan vore antydt, kunde ett malm-brytningsföretags framtidsutsigter icke på förhand uträknas. Afgälden å en grufva, som saknade kommunikationer, måste naturligtvis sättas lägre än å en grufva, vid hvilken redan funnes moderna transportmedel. Om sedermera, efter det afgälden blifvit bestämd, jernväg opåräknadt

och utan uppoffring från grufbrytarens sida droges förbi den förra grufvan, kunde afgälden vid densamma befinnas för låg. Å andra sidan måste afgälden, om det nödiga driftkapitalet skulle kunna erhållas, bestämmas en gång för alla för en och samma inmutning, så länge denna vore gällande. Utsigten att en redan åsatt afgäld i en framtid kunde komma att höjas skulle helt visst omöjliggöra månget grufföretag, hvars verksamhet eljest kunnat baseras på en vinst af måttlig storlek.

En afgäld in natura vore utan tvifvel den i princip bästa beskattningen. Men svårigheterna för ett noggrant bestämmande af brytningens storlek i en grufva vore så stora, att tanken på ett sådant afgäldssystem vid närmare undersökning syntes böra öfvergifvas. Det skulle förutsätta — då ju all statskontroll måste vara noggrann och effektiv — att den för hvarje dag brutna malmquantiteten uträknades och bestämdes antingen till vikt eller till rymd, hvilket icke läte sig praktiskt genomföra. Och äfven om staten skulle försöka sig på en dylik kontroll, skulle denna medföra så stora kostnader, att dessa näpeliggen uppvägdes af de fördelar, staten skulle hafva af systemet.

Af alla de uppgjorda förslagen till lösning af denna fråga förefölle motionärerna det bästa vara det, som framstälts af kommerskollegium i dess yttrande den 15 juni 1893. Enligt detta förslag skulle afgälden utgå å den verkliga vinst, som fölle af ett grufföretag. Förslaget egde alltså ett afgjort företräde framför de andra derutinnan, att det afsåge att undanrödja faran deraf, att staten skulle beskatta en affär, som till äfventyrs ginge med förlust, eller att den enskilde skulle, med användande af statens jordegareandel, göra en oskäligen vinst på statens bekostnad. Svårigheterna att rätt bedöma storleken af denna vinst syntes motionärerna visserligen stora, men långt ifrån öfverstigliga.

Beträffande afgäldens storlek ansåge motionärerna denna böra bestämmas icke, såsom kommerskollegium föreslagit, till 25 procent, utan till 20 procent af den årsvinst, som å grufvörelsen kunde uppstå, sedan sex procent ränta å deri nedlagdt kapital afräknats.

De närmare bestämmelserna om grunden för afgäldens beräkning och om sättet för dess utgörande syntes böra meddelas af Konungen.

På grund af hvad motionärerna sålunda anfört, hafva de hemställt, att Kongl. Maj:ts proposition af den 22 januari 1898 om tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva samt Kongl. Maj:ts proposition af samma dag med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvstadgan den 16 maj 1884, i hvad propositionen afsåge ändring af § 65 i bemälda kongl. stadga, icke måtte vinna

Riksdagens bifall, samt att Riksdagen måtte för sin del besluta, att §§ 17 och 22 i samma kongl. stadga och det erforderliga öfvergångsstadgandet skulle erhålla följande lydelse:

§ 17.

Å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, skall kronoåboen eller boställsinnehafvaren njuta den jordegaren enligt 16 § tillkommande rätt till godo; egande han ock, om han begagnar jordegareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

Å annan kronojord tillkomme jordegareandelen inmutaren, dock att denne skall vara pliktig att af den årsvinst, som af grufvörelsen må uppstå, sedan å deri nedlagdt kapital afräknats sex procent årlig ränta, till kronan erlægga tjugu procent i afgäld.

Närmare bestämmelser om grunden för afgäldens beräkning och om sättet för dess utgörande meddelas af Konungen.

§ 22.

1 mom. Ansökning om utmål skall ske skriftligen och deri upp gifvas till namn och hemvist den eller de jordegare, på hvilkas mark utmålet kan komma att läggas; och vare bergmästaren skyldig att, så fort ske kan och tjenlig årstid är för handen, den sökta utmålsläggningen på stället företaga.

2 mom. Kostnaden för utmålsförrättningen skall gäldas af grufvegaren; och vare sökanden pliktig att, der bergmästaren det fordrar, denna kostnad inom förelagd tid förskjuta, vid äfventyr, om den tid försittes, att ansökningen icke anses hafva inkommit tidigare, än förskottet sedermera erlægges, hvilken påföljd bör i föreläggandet intagas.

Öfvergångsstadgande.

Har någon förr än denna lag träd i kraft förvärfvat besittningsrätt till kronojord, skola i fråga om befogenhet för honom att njuta jordegarens rätt hittills gällande föreskrifter tillämpas: och skall denna lag i hvad den afser 17 § grufvestadgan ej ega tillämpning emot den,

som före dess trädande i kraft gjort ansökan om inmutning och ej varit underkastad det förbehåll, hvarom i kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889 är sagdt.

Vid granskning af de framlagda förslagen, i hvad angår tillgodogörandet af kronans jordegareandel, har utskottet funnit de kongl. propositionerna å ena sidan samt motionerna å den andra hvila på sina emellan skiljaktiga grundsatser. Denna principiella skiljaktighet hänföra sig mindre till den frågan, huruvida staten bör tillgodogöra sig sin anpart i grufföretag enligt det s. k. arrendesystemet eller enligt afgäldssystemet. Olikheten gäller framför allt spörsmålet, huruvida staten skall för framtiden behålla i sin hand eganderätten till sin anpart i grufvan, eller om staten skall fränhända sig denna och öfverlåta den till inmutaren.

Kongl. Maj:ts förslag är byggt på den förra af dessa båda olika grundsatser. Motionerna deremot synas samtliga utgå från den meningen, att staten skulle fränhända sig sin andel i grufvorna, allenast förbehållande sig en viss intäkt från desamma. I den af herrar Kronlund och Dahlstedt afgifna motion är detta uttryckligen sagdt genom den formulering, nämnda motionärer gifvit åt 17 § grufvestadgan, men samma uppfattning torde tvifvelsutan hafva varit den bestämmande för de af herrar Kardell och Branting väckta förslag.

Det synes med skäl kunna sättas i fråga, om ej grundtanken i det kongl. förslaget är att föredraga framför den, som gjort sig gällande i motionerna. Blevde den grundsatsen fastslagen genom lagstiftningen, att i de grufföretag, om hvilka här är fråga, statens jordegareandel tillkomme inmutaren, låt vara med skyldighet för denne att utgöra en viss årlig afgäld, hade staten dermed afskurit sig möjligheten att i framtiden ingripa bestämmande grufföretag, i hvilka staten dock från början egt hälften, i vidare mån än som till äfventyrs kunde följa af en eventuellt förbehållen rätt att ändra eller jemka den afgäld, som skulle af inmutaren utgöras, eller grunderna för dennas bestämmande. Fråga blir dock, om icke staten genom ett sådant förfarande frånträdt mera, än som varit erforderligt, och förhållanden kunna tänkas uppstå, då det för staten kunde befinnas önskvärdt att hafva möjligheten öppen för ett mera fritt och efter olika tidsförhållanden mera lämpadt ingripande och reglerande än det, som — sedan eganderätten till statens jordegareandel väl vore afhänd — kunde stå staten till buds.

Men om man nu ansluter sig till grundtanken i Kongl. Maj:ts förslag, följer dock ej deraf, att samma förslag till sina öfriga hufvud-

sakliga delar är att obetingadt förorda. I sakens natur ligger, att, om man vill bibehålla grundsatsen om kronans fortfarande eganderätt till jordegareandelen och förvara åt staten befogenheten att kunna i framtiden efter då varande förhållanden fritt förfoga öfver denna, rätten till densammas begagnande måste komma att i hvarje fall disponeras allenast för viss bestämd tid. Men det synes icke vara nödvändigt att för detta ändamål tillvägagå enligt den regel om andelens utbudande till arrende, som det kongl. förslaget innehåller. Den tanken, att staten bör behålla eganderätten och den framtida dispositionsrätten till sin jordegareandel, kan enligt utskottets förmenande genomföras på ett sätt, som i det väsentliga ansluter sig till det s. k. afgäldssystemet. Sådant skulle innebära, att begagnandet af statens andel skulle för en viss bestämd tidsperiod tilläggas inmutaren, och detta på sådant sätt, att hans öfvertagande af statens jordegareandel för den bestämda perioden mot utgörande af en viss till sina grunder fastställd afgift skulle blifva ej blott hans rättighet, utan ock hans skyldighet, derest han ville bearbeta grufvan.

Enligt utskottets förmenande förtjenar det att noga tagas i öfvervägande, huruvida icke den förevarande frågans lämpligaste lösning är att söka i nu angifven riktning. Onekligen har afgäldssystemet företräde framför arrendesystemet derutinnan, att de ganska omfattande procedurer och förhandlingar, som vid upplåtande å arrende ej kunna undgås, icke der förekomma, och de förvecklingar, till hvilka bolagsförhållandet mellan inmutare och arrendator kan gifva anledning, äro der uteslutna. Svårigheten i fråga om afgäldssystemet hänföra sig hufvudsakligen till frågan om lämpligaste sättet att bestämma afgäldens storlek eller de grunder, efter hvilka den bör fastställas. Dessa svårigheter, som onekligen icke äro obetydliga, få dock en väsentligen minskad vikt, då det, såsom nu af utskottet ifrågasättes, blott gäller att disponera statens rätt för vissa begränsade perioder. Ett missgrepp i fråga om grunderna för afgäldens bestämmande kan då efter vunen erfarenhet lättare rättas, än om det blifvit begånget samtidigt dermed, att staten för all framtid afhände sig sin rätt i grufföretagen.

Att i detalj utföra den af utskottet nu framställda tanken rörande frågans lämpligaste lösning, torde icke af utskottet fordras. Åtskilliga frågor äro att härvid närmare utreda. Det måste således öfvervägas, huruvida lämpligaste sättet för afgäldens bestämmande är att söka i den s. k. rena royaltypincipen, eller i den grundsats om viss anpart af grufverörelsens nettovinst, som uttalas i herrar Kronlunds och Dahlstedts motion, eller huruvida ej afgiften skulle kunna utgöra en viss i

penningar satt andel af den uppbrutna malmen i förhållande till dess värde, genom hvilket sistnämnda förfaringssätt skulle kunna undvikas den pröfning af de öfver grufverksamheten förda räkenskaper, hvilken blefve nödvändig, der afgälden skulle bestämmas till viss andel af nettovinsten. Ett val härutinnan måste träffas, ett val, som visserligen, efter hvad ofvan blifvit antydt, icke har så stor betydelse som det skulle hafva, om kronans andel skulle för alltid nu öfverlätas till inmutaren, men som dock, för att träffas, kräfver en från den angifna ståndpunkten om jordegareandelens bibehållande i statens hand utförd undersökning af natur att endast kunna genom Kongl. Maj:t:s försorg åvägabringas. Likaledes måste komma under noggrant öfvervägande, för huru lång tid hvarje gång en allmän reglering från statens sida af upplåtelseerna bör ega rum, och i samband dermed tillses, att i hvarje fall den enskilde inmutaren alltid blir tillförsäkrad en viss längre tids orubbad besittning, i hvilket afseende den af Kongl. Maj:t angifna tidsbegränsning förefallit utskottet kunna vara lämplig.

Likaså kräfver den frågan att uppmärksammas, huru inmutarens ställning gent emot staten vid upplåtelseperiodens utgång bör tänkas närmare bestämd, och särskildt huru hans rätt att oförkränkt bibehållas vid bearbetande af sin halfpart af grufvan då bör under alla förhållanden rättvisligen förvaras.

I betraktande af hvad utskottet nu anfört har utskottet icke kunnat tillstyrka de kongl. propositionerna, i hvad de afse tillgodogörande af statens jordegareandel, ej heller de framställda motionerna. Deremot finner utskottet sig böra föreslå en skrifvelse i det syfte, som af det ofvan sagda framgår.

Den kongl. propositionen n:o 29 innehåller åtskilliga ändringsförslag rörande grufstadgan, hvilka icke beröras af frågan om statens jordegareandel. Det torde enligt utskottets förmenande vara mindre lämpligt att i sistberörda punkter af allenast sekundär betydelse företaga ändringar i stadgan särskildt för sig, utan vill det synas, som kunde med samma ändringar lämpligast anstå, till dess frågan om jordegareandelens tillgodogörande å nyo varder till Riksdagens pröfning framlagd, hvilket utskottet förutsätter vara att emotse till nästkommande riksdag.

På grund af det nu anförda får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med afslag å de kongl. propositionerna samt å de af herrar Kardell, Branting samt Kronlund och Dahlstedt väckta motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t

anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke frågan om tillgodogörandet af statens jordegareandel uti sådana grufföretag, om hvilka i detta ärende är fråga, må kunna lösas i den af utskottet angifna riktning, samt att Kongl. Maj:t ville efter utredning härutinnan till nästkommande Riksdag i ämnet afgifva nytt förslag.

Stockholm den 29 april 1898.

På det sammansatta utskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.
